

спрямовані на поступове зняття всіх тарифних та більшість нетарифних бар'єрів на товари, які вироблялися та продавалися в Північній Америці протягом 15 років після того, як угода вступила в силу. У 1993 році торгівля в Північній Америці становила близько 290 млрд. дол. США, а до 2012 року ця цифра зросла до більш ніж 1,1 трлн. дол. США – майже в чотири рази. За той же період, економіка в Північній Америці зросла більше ніж в два рази – ВВП збільшився з 8 трлн. дол. США у 1993 році до 19 трлн. дол. США у 2012 році.

Протягом 1990-х років загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІ) в усі країни НАФТА швидко зріс. На даний час у Мексиці ПІ приблизно в 6 разів більше, ніж в 1992 році. ПІ зі США займають значну частку в Мексиці й Канаді. У 2012 році американські та мексиканські інвестиції в Канаду зросли в три рази. Що стосується ПІ в США в рамках НАФТА, то вони є незначними. У 2006 році менше 10% ПІ в США припадало на Канаду та Мексику, в той же час як більше 60% ПІ в США – на ЄС-15.

З моменту вступу в силу НАФТА зайнятість у всіх трьох країнах зросла: зайнятість в США зросла з 120 млн. у 1993 році до 145 млн. в 2012 році, в Канаді – з 12,8 млн. до 17,2 млн., в Мексиці – з 31,3 млн. до 43,8 млн.

Насправді, НАФТА не призвела до величезних втрат робочих місць, про що боялися опоненти та великих економічних вигод, про які передбачали прихильники. Чистий загальний ефект НАФТА на економіку США був відносно незначним, в першу чергу, тому що торгівля з Канадою та Мексикою становить невеликий відсоток від ВВП США. Тим не менш, це призвело до більш відкритої торгівлі та інвестування між країнами-членами даного інтеграційного об'єднання.

ВІТАЛІЙ КРИВОУС

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТНК В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ПРОЕКТІВ

Світова система соціальних послуг в умовах глобалізації зазнає суттєвих трансформацій, які знаходять своє матеріальне втілення на рівні рушійних сил: зростанні відкритості національних суспільств, розвитку соціальної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури, диверсифікації соціальних запитів суспільства в частині соціалізації світової економіки, інтернаціоналізації виробництва, превалюванні третинного сектору економіки. Другим аспектом трансформаційних змін виступає векторна спрямованість соціальних потреб, яка знайшла своє відображення в освіті, охороні здоров'я, захисті навколишнього середовища та прав людини. Відповіддю на такий дизайн трансформацій стає більш креативний механізм реалізації цих запитів: диверсифікація соціальних послуг та суб'єктів їх надання, осучаснення інтернаціонального рівня послуг, міжнародна стандартизація якості соціальних послуг, формування у стратифікаційній структурі світового населення групи соціальних утриманців.

В сучасній цивілізаційній системі, яка є результатом дії об'єктивних і суб'єктивних факторів глобалізації, ТНК беруть активну участь в забезпеченні рівноваги між ринком та соціальними цілями суспільства, що є складовою корпоративного управління. Такий перерозподіл соціальних функцій в трикутнику держава – ТНК – суспільство стає дотичним у руслі формування корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) як складової структурної композиції в розрізі нових інституційних проектів. Тобто у ХХ ст. гострою стала проблема безальтернативного визнання потреби інституціоналізації корпоративного середовища. Це, безперечно, має охоплювати аспекти корпоративного управління в царині економічного, екологічного, соціального, інформаційного вимірів, визначення коридорів КСВ в регулятивній політиці держави, які мають бути напрацьовані і відображенні в корпоративних кодексах, документах міжнародних інституцій, у форматах ініціатив глобального характеру.

Історія становлення інституційного середовища ТНК (табл. 1) відображає появу перших «програмних» документів, в яких зроблена спроба нових підходів у сфері корпоративного управління.

Таблиця 1

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТНК*

Документ	Рік	Основні положення
Доповідь комісії Тредеуя (США)	1987	Роль, статус комітетів аудиту, концепція внутрішнього контролю.
Доповідь голови урядової комісії А. Кенбері (Великобританія)	1992	Унормування вимог до розкриття інформації компаніями, акції яких зареєстровані на Лондонській фондовій біржі
Перший Кодекс корпоративного управління (Кодекс Кенбері, Великобританія)	1993	Реформування системи корпоративного управління.
Доповідь Руттемана (Великобританія)	1994	Удосконалення системи внутрішнього контролю та фінансової звітності корпорації.
Доповідь В'єно (Франція)	1995	Про особливості функціонування Рад директорів публічних компаній у Франції
Доповідь Ламфалуссі (ЄС)	2001	Про регулювання європейських цінних паперів.
Закон Сарбейнса-Окслі (США)	2002	Основні положення щодо захисту прав акціонерів. Норми організації внутрішнього контролю в корпорації.
Доповідь Д. Хігса (Великобританія)	2003	Роль та ефективність невиконавчих директорів у системі організації корпоративного управління.
Доповідь Майнера (Великобританія)	2004	Огляд проблем голосування на загальних зборах акціонерів у Великобританії.

**Складено автором на основі [4]*

Ці документи стали поштовхом до нових стандартів і моделей стратегічного розвитку корпоративного середовища в міжнародному масштабі в умовах викликів глобалізації.

На межі ХХ–ХХІ ст. відбулися якісні зміни в суспільному усвідомленні проблем корпоративного управління, що ознаменовані помітною активізацією уваги міжнародних інституцій, ділового співтовариства та наукової спільноти

до аналізу проблеми сталого розвитку, який передбачає збалансованість економічних, соціальних та екологічних цілей суспільства. [4] Цей період ознаменувався більш потужним пошуком стандартів інституційної основи ТНК. Принципи, правила та норми поведінки компаній були запропоновані такими впливовими міжнародними організаціями, як:

- Конфедерація європейських асоціацій акціонерів («Євроакціонери»);
- Міжнародна мережа корпоративного управління (ММКУ);
- Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

КСВ стала актуальною у другій половині ХХ ст., коли загострення соціально-економічних проблем набрало високого градусу. Міжнародні експерти виділяють такі етапи становлення КСВ – стратегій:

- 1960 – середина 1970-х рр. – благодійні та меценатські ініціативи бізнесу;
- середина 1970 – початок 1980-х рр. – становлення стратегічної філантропії;
- кінець 1980-х рр. – поч. ХХ ст. – розвиток соціальних інвестицій;
- 2000 р. – проголошення ініціативи ООН – Глобального договору [3]

Глобальний договір ООН став базовим міжнародним проектом реалізації стратегії сталого розвитку та КСВ. В упровадженні його принципів задіяні такі міжнародні інститути, як:

- Європейський форум груп впливу;
- Світова рада компаній зі сталого розвитку;
- Європейський альянс корпоративної соціальної відповідальності.

За ті роки, протягом яких на міжнародному рівні обговорюється проблема соціальної відповідальності, вже спостерігається зміна понять, яка потребує негайного корегування. Мова йде про те, що практично в усіх міжнародних документах простежується ідея того, що соціальну відповідальність здебільшого повинні взяти на себе не корпорації, а інші носії процесу глобалізації. Звідси стає очевидною необхідність у новому терміні, який би мав більш широке тлумачення, ніж соціальна відповідальність корпорацій. Задачею ж інших носіїв процесу глобалізації – держави, міжнародних і національних організацій – є сприяння та створення умов для ТНК у вирішенні завдань соціальної відповідальності, а не безпосередня участь у вирішенні соціальних проблем, що спричинені процесом глобалізації [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гальчак Х. Р. Соціальна відповідальність бізнесу в ринкових умовах / Х. Р. Гальчак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». – Пробл. економіки та упр. – 2011. – № 698. – С. 140–145.
2. Гафарова К. Е. Суспільний сектор соціальних послуг: світовий досвід та українські реалії / К. Е. Гафарова // Стратегії економічного розвитку України. – 2010. – № 2. – С. 174–184
3. Глобальний договір ООН. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalcompact.org.ua>.

4. Дацій Н. В. Роль міжнародних стандартів у процесі розвитку та оптимізації інституту корпоративного управління. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO M=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vatcsudu_2011_1_4.pdf.

5. Сазонець І. Л. Пріоритети «Економічного імперіалізму» в дослідженні соціальної відповідальності транснаціональних корпорацій як формальних інститутів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ape_2012_4_6.pdf.

ЄВГЕНІЙ КУРИЛЯК

ІДЕЇ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ, КРЕАТИВНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОСТІ У ПРОЦЕСАХ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Характерною особливістю світової економіки є зростання ролі креативності у викликах, які обумовлені посиленням конкуренції. Воно проявляється у пошуку новизни, розробці і впровадженні інновацій у виробничий процес. З огляду на це у науковій літературі йдеться про наступ постінформаційної епохи, головною цінністю якої є творчість у всіх сферах життя, зокрема у виробництві, бізнесі та управлінні.

Аналіз креативних процесів у світовій економіці свідчить про те, що вони наразі ще не набули однакової розповсюдженості у географічному і галузевому розрізах. Розгляд досвіду США як найбільш технологічної країни, свідчить про те, що мережа сильних інноваційних кластерів має точковий характер, адже далеко не всім штатам вдається досягнути технологічного лідерства принаймні в одній галузі. Фактично із 48-ми штатів, що розташовані на території між Атлантичним і Тихим океанами та між Канадою і Мексикою, лише у 12-ти розміщені найбільш високотехнологічні кластери.

Інфраструктурний базис у розвитку кластеризації можна показати на прикладі штату Айова, що отримав високі досягнення в сільському господарстві, і штату Північна Каліфорнія, яка стала лідером у напівпровідниковій промисловості. В Айові сформувалася регіональна система досліджень і розробок на основі передачі землі (land grant) університетам і експериментальним станціям. Їхня місія полягала у підготовці майбутніх фермерів і здійсненні досліджень для потреб регіону. У Північній Каліфорнії для рекламування бурхливого зростання напівпровідникової промисловості створили бренд «Силіконова долина», після чого з'явилися силіконові алеї, гори, лощини і прерії. Тут протягом багатьох десятиліть розвивалося підприємництво у вищій школі, складалися ділові відносини між університетами і бізнесом, здійснювалася державна підтримка НДДКР і